

عوامل مؤثر بر کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای رانت منابع طبیعی: رویکرد معادلات همزمان داده‌های تابلویی

عباس عرب‌مازار^{*}، حجت ایزدخواستی^{**}، سعید بیگ‌محمدی^{***}

تاریخ دریافت

۱۳۹۸/۰۹/۳۰

تاریخ پذیرش

۱۳۹۹/۰۸/۲۶

چکیده:

یکی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر عملکرد اقتصادی کشورها، نهادهای با کیفیت هستند. از این‌رو، شناسایی عوامل تعیین‌کننده کیفیت نهادی و به طور خاص کیفیت حکمرانی، امکان اتخاذ سیاست‌های مناسب در جهت افزایش کیفیت حکمرانی را فراهم می‌کند. به علاوه، بهبود کیفیت حکمرانی باعث اصلاح ساختار مخارج دولت، بهبود عملکرد نظام مالیاتی و بهبود عملکرد اقتصادی کشورها می‌شود. بنابراین، هدف اصلی این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای رانت منابع طبیعی با استفاده از معادلات همزمان داده‌های تابلویی است. در این مطالعه از داده‌های ۳۲ کشور دارای رانت منابع طبیعی در دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۲۰ استفاده شده است. مهم‌ترین نتایج حاصل از برآورد نشان می‌دهد که تولید ناخالص سرانه، درآمدهای مالیاتی و آزادی مطبوعات بر کیفیت حکمرانی اثرگذار بوده‌اند. همچنین، کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای رانت منابع نیز از طریق اثرگذاری بر ساختار مخارج دولت و سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی اثرگذار بوده‌اند.

کلیدواژه‌ها: کیفیت حکمرانی، رانت منابع طبیعی، درآمدهای مالیاتی، داده‌های تابلویی
طبقه‌بندی JEL: C23, D73, O11, O13.

* دانشیار گروه اقتصاد دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران،

ab_arabmazar@sbu.ac.ir

** استادیار گروه اقتصاد دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،

h_izadkhasti@sbu.ac.ir

*** کارشناسی ارشد دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران،

s.beygmohammadi@sbu.ac.ir

۱. مقدمه

رشد و توسعه اقتصادی پایدار همواره یکی از مهم‌ترین اهداف و دغدغه اصلی کشورهای در حال توسعه است؛ از این‌رو، اقتصاددانان در تلاش جهت شناسایی علل توسعه اقتصادی بر اساس وجود موهبت‌های طبیعی و تکنولوژیکی بوده‌اند. بر اساس دیدگاه اقتصاد نهادی، تفاوت در نهادها، عامل بنیادی در توضیح تفاوت در رشد اقتصادی کشورها می‌باشد (آسم اغلو و همکاران^۱، ۲۰۰۵). این دیدگاه بر تأثیر چارچوب هنجاری و نهادی برای سرعت بخشیدن بیشتر به رشد و توسعه تأکید دارد. به عبارت دیگر، نهادها نقش کلیدی در تعیین و تبیین رشد و توسعه اقتصادی کشورها دارند و همچنین متاثر از آن‌ها نیز می‌باشند. گریف^۲ (۲۰۰۶)، نهاد را مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی، قوانین، باورها، ارزش‌ها و سازمان‌هایی که به طور منظم انگیزه مشترکی در رفتارهای فردی و اجتماعی ایجاد می‌کند، تعریف کرده است (جوزآنتونیو و کارلوس^۳، ۲۰۰۹). نهادها به عنوان قراردادهای رفتارها را در سطوح شخصی و اجتماعی شکل می‌دهند. ساختار نهادی، انگیزه‌ها، مجازات^۴، رفتار اجتماعی و اقدام جمعی که از شرایط توسعه هستند را تعریف و مشخص می‌کند؛ به عبارت دیگر، نهادها قواعد بازی در جامعه یا به طور رسمی، محدودیت‌های طراحی شده که تعامل انسان‌ها را شکل می‌دهند، هستند (نورث^۵، ۱۹۹۰). دولت به عنوان یک نهاد، بر اساس وظایف خود در فرایند رشد و توسعه اقتصادی نقش بسیار مهم و کلیدی بر عهده دارد.

در کشورهای صادرکننده منابع طبیعی، دولت بخشی از درآمدهای خود را از طریق فروش منابع طبیعی همچون نفت، گاز و زغال سنگ کسب می‌کند. این درآمدها به دلیل اینکه از درون جامعه و از طریق مالیات‌ستانی کسب نمی‌شود، باعث استقلال دولت از جامعه می‌شود و در چگونگی تخصیص این درآمدها به مردم و جامعه مدنی پاسخگو

1. Acemoglu et al.

2. Greif

3 Jose Antonio and Carlos

4. Penalties

5. North

نمی‌باشد. به عبارت کلی‌تر، درآمدهای حاصل از فروش منابع طبیعی بر کیفیت حکمرانی تأثیر منفی دارد. حکمرانی بد دولت، رانت‌جویی و بیماری هلندی سبب ایجاد چالش‌های اساسی در اقتصاد می‌شود (دادگر و عروجی، ۲۰۲۰). در مطالعات انجام شده، بیشتر بر اثرات کیفیت حکمرانی بر متغیرهای اقتصادی تأکید شده است (آسم اوغلو و همکاران، ۲۰۰۲)؛ رودریک و همکاران (۲۰۰۲)؛ هوانگ و هو^۱ (۲۰۱۶ و ۲۰۱۸) کوهن و همکاران^۲، ۲۰۱۷، اما شناسایی عوامل اثرگذار بر کیفیت حکمرانی دولت از اهمیت فراوانی برخوردار است. از این‌رو، نوآوری این پژوهش بررسی اثرات عوامل مؤثر بر کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای رانت منابع طبیعی است. به علاوه، به صورت همزمان اثر کیفیت حکمرانی بر ساختار مخارج دولت و عملکرد اقتصادی با استفاده از معادلات همزمان داده‌های تابلویی به روش 3SLS بررسی می‌شود.

در ادامه، در بخش دوم، به ادبیات موضوع پرداخته شده است. در بخش سوم، پیشینه تحقیق بیان می‌شود. در بخش چهارم، به تصریح الگو و معرفی متغیرها پرداخته می‌شود. در بخش پنجم برآورد الگوهای تصریح شده و تحلیل نتایج صورت گرفته است. در نهایت، به تحلیل نتایج تجربی و ارائه پیشنهادهای پرداخته شده است.

۲. ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق

۲-۱. مفهوم حکمرانی

اندیشمندان متعددی به نقش و اهمیت کیفیت محیط نهادی به عنوان یکی از عوامل کلیدی در رشد و توسعه پایدار اشاره کرده‌اند (نورث، ۱۹۹۳؛ آسم اوغلو و همکاران، ۲۰۰۱؛ رودریک و همکاران، ۲۰۰۲). بانک جهانی (۲۰۰۵) حکمرانی خوب را بر اساس شش مؤلفه حق اظهار نظر و پاسخگویی^۳؛ ثبات سیاسی و عدم خشونت^۴؛ کارایی دولت^۵؛

-
1. Huang and Hong
 2. Cohen et al.
 3. Voice and Accountability Index
 4. Political Stability Index
 5. Government Effectiveness Index

کیفیت مقررات^۱؛ حاکمیت قانون^۲ و کنترل فساد^۳ تعریف کرده است. در تعریفی دیگر، حکمرانی شامل ۱- فرایندی که یک دولت انتخاب، نظارت و جایگزین می‌شود؛ ۲- توانایی دولت در تعیین و اجرای اثربخش سیاست‌ها مطرح می‌شود؛ ۳- به نهادهایی که تعاملات اقتصادی اجتماعی میان آن‌ها را اداره می‌کند، احترام گذاشته می‌شود (کافمن و همکاران^۴، ۲۰۱۰). در تعریف دیگر، حکمرانی به عنوان توانایی دولت برای ایجاد و اجرای قوانین و ارائه خدمات تعریف می‌شود (فوکویاما^۵، ۲۰۱۳). بنابراین، آگاهی علمی بر نقش و اهمیت حکمرانی و نهادها را می‌توان به عنوان بخشی کامل از تحقیقات در حال پیشرفت در جهت تعیین‌کننده‌های عمیق رشد و توسعه اقتصادی مدنظر قرار دارد (رودریک و همکاران^۶، ۲۰۰۲).

۲-۲. تأثیرگذاری وفور منابع طبیعی بر محیط نهادی

لانگ و وینتال^۷ (۲۰۱۰)، معتقدند که درآمدهای نفت زمانی منجر به کیفیت پایین نهادی می‌شود که دولت نقش اصلی در صنعت نفت دارد، اما زمانی که بخش خصوصی یا سرمایه‌گذاران خارجی نقش مهم‌تری در این صنعت دارند، دولت به احتمال زیاد دارای نهادهای مالی قدرتمندتری است. این نکته را نیز باید خاطر نشان کرد که عوامل متعدد، همچون فرهنگ عمومی، ساختار اجتماعی می‌توانند بر کیفیت حکمرانی اثرگذار باشند، اما حداقل بر اساس برخی شرایط ثروت منابع طبیعی تأثیر منفی بر کیفیت حکمرانی دارد (راس، ۲۰۱۵).

در زمینه تأثیرگذاری وفور منابع طبیعی بر محیط نهادی سه نظریه دولت مطرح شده است:

1. Regulatory Quality Index
2. Rule of Law Index
3. Control of Corruption
4. Kaufmann et al.
5. Fukuyama
6. Rodrik et al.
7. Luong & Weinthal

الف) نظریه دولت رانتیر: ببلای^۱ (۱۹۸۷)، معتقد است که چیزی به عنوان یک اقتصاد خالص رانتیر وجود ندارد و در هر نظام اقتصادی در برخی عناصر رانت وجود دارد. در کشورهای تولیدکننده منابع طبیعی و به ویژه نفت، نقش درآمدهای نفتی آنچنان بزرگ است که تقریباً می‌توان گفت این درآمدها، عامل سایر فعالیت‌های اقتصادانند. برای شکل‌گیری و ایجاد هر نوع ساختار دولت به منابعی برای تأمین مالی نیازمند است و تأمین مالی نیز بر پایه واقعیت‌های اقتصادی موجود پدید می‌آید. از این‌رو، منابع درآمدی دولت بر قواعد سیاسی در هر کشور تأثیر می‌گذارد (لوسیانی^۲، ۱۹۸۶).

ب) نظریه تأثیر رانت منابع بر دموکراسی و محیط نهادی: (پاتنام^۳، ۱۹۹۴) معتقد است که دولت‌های رانتی از ثروت نفت برای ممانعت از تشکیل گروه‌ها و نهادهای اجتماعی استفاده می‌کنند. بنابراین، اگر دولت درآمد کافی از فروش نفت داشته باشد، مانع تشکیل گروه‌های مستقل از دولت می‌شود. از این‌رو، سبب کاهش مطالبه برای حقوق سیاسی می‌شود. ریشه این بحث مربوط به ادعای (مور^۴، ۱۹۹۳)، بر می‌گردد که ایجاد گروه‌های مستقل از دولت سبب تسهیل دموکراسی در انگلستان و فرانسه شده است. بنابراین، کشورهایی که منابع مالی خود را از طریق فروش نفت و سایر منابع طبیعی به دست می‌آورند به احتمال زیاد اقتدارگرا هستند؛ ولی کشورهایی که منابع و درآمدهای خود را از طریق مالیات کسب می‌کنند، به مراتب دموکراتیک‌تر هستند (راس^۵، ۲۰۰۱).

اسکاچپول^۶ (۱۹۸۲)، معتقد است که در ایران قبل از ۱۳۵۷ از ثروت نفت برای ایجاد ارتش قدرتمند استفاده شده است. از این‌رو، دولت ایران قبل از انقلاب را دولت مطلق رانتیر نامیده است. وی حداقل دو دلیل در مورد اینکه چرا ثروت منابع طبیعی به بزرگ شدن ارتش می‌شود، را بیان می‌کند: اول اینکه امکان مقابله بهتر با فشار مردمی

1. Beblawi
2. Luciani
3. Putnam et al.
4. Moore
5. Ross
6. Skocpol

وجود دارد. دوم اینکه، وجود ثروت منابع طبیعی سبب نزاع بین قومی و منطقه‌ای می‌شود. وجود منابع معدنی در یک منطقه جغرافیای خاص و استخراج این منابع نیز تنش بین منطقه‌ای و قومی را تشدید می‌کند. تنش و جدل منجر به بزرگ‌تر شدن نیروی نظامی و کاهش دموکراسی در کشور غنی از منابع طبیعی خواهد شد. در نظریه دیگری، علت ایجاد دموکراسی در یک کشور تغییرات اجتماعی و فرهنگی همچون تخصص در اشتغال، شهرنشینی و سطح بالای آموزش بیان شده است. در این نظریه بر اثر نیروی‌های اجتماعی برای کاهش فشارهای عمومی تأکید می‌کند (راس، ۲۰۰۱).

ج) نظریه بلای منابع: اتکای دولت‌ها به فروش منابع طبیعی، دارای آثار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است. آثار اقتصادی و اجتماعی در چارچوب بلای منابع شناخته شده است (میرترابی، ۱۳۹۱). در کشورهای دارای رانت منابع حکومت‌های که کنترل خزانه دولت را در دست دارند، نیازی به گرفتن مالیات از مردم پیدا نمی‌کنند. به همین علت زنجیره‌ای که مالیات‌گیری، نمایندگی از مردم و پاسخگویی دولت را به هم پیوند می‌زند، از هم گسسته می‌شود. اتکاء به نفت به عنوان مانعی در برابر انجام فعالیت‌های موثرتر عمل می‌کند و در عین حال پاسخگویی حکومت را که از ناحیه وسواس مالیات‌دهندگان در زمینه شیوه هزینه کردن درآمدهای دولت پدید می‌آید، مطرح نخواهد بود (کارل^۲، ۲۰۰۵).

۳-۲. اثر کیفیت حکمرانی بر ساختار مخارج دولت و عملکرد اقتصادی

منابع حاصل از ثروت نفت و کیفیت حکمرانی بر تخصیص منابع در حوزه‌های مصرفی (جاری)، آموزشی، بهداشتی و دفاعی اثرگذار خواهد بود و منجر به اثرگذاری متفاوتی بر نظام مالیاتی و عملکرد اقتصادی می‌شود. بر اساس مبانی نظری، یک ارتباط بین کیفیت حکمرانی و تغییر در شیوه‌های تأمین مالی دولت وجود دارد و کیفیت حکمرانی به طور

1. Resource Curse
2. Karl

گسترده‌ای بر نتایج آن (ارائه مؤثر کالاهای عمومی) و فرایند سیاسی که این نتایج را ایجاد می‌کند (شیوه‌ای که نخبگان سیاسی قدرت را به دست آورده و اجرا می‌کنند)، استوار است (مور^۱، ۲۰۰۷).

بنابراین، رانت حاصل از منابع انگیزه لازم برای ایجاد نظام‌های مالیاتی جدا از بخش نفت را از میان می‌برد و وابستگی شدیدتر نفت را به همراه دارد و با توجه به ساختار درآمدی دولت، حاکمان تمایلی برای سرمایه‌گذاری در جهت افزایش ظرفیت دموکراسی نخواهند داشت (برولی و همکاران^۲، ۲۰۱۳). همچنین، منابع طبیعی در کشورهای اقتدارگرا بیشتر از کشورهای دارای دموکراسی منجر به فساد می‌شود (باتاچاریا و هولدر^۳، ۲۰۱۰؛ آندرسون و همکاران^۴، ۲۰۱۷؛ آریزکی و گلیفاسون^۵، ۲۰۱۳).

بنابراین، بروز هرگونه بی‌اعتمادی افراد به دولت و عدم ثبات سیاسی جامعه، باعث کاهش بهره‌وری نظام مالیاتی و افزایش هزینه وصول مالیات‌ها خواهد شد و درآمد مالیاتی را با مشکل مواجه می‌سازد (گوپتا^۶، ۲۰۰۷). همچنین، پایین بودن کیفیت حکمرانی کشورهای در حال توسعه موجب شده است که دولت نتواند از میزان بالقوه ظرفیت مالیاتی برای تأمین مالی خود استفاده کنند و با توجه به بروز مشکلاتی، دولت‌ها زمانی می‌توانند مالیات‌ها را به اندازه دلخواه جمع‌آوری نمایند که محیط نهادی در راستای ایجاد انگیزه بیشتر پرداخت‌کنندگان مالیاتی شکل گرفته باشد (تانزی^۷، ۱۹۸۷).

با وارد شدن منابع رانتی در بودجه دولت، احتمال تخصیص غیر بهینه و سیاسی این منابع افزایش می‌یابد و به نوعی بر ترکیب مخارج دولت اثرگذار خواهد بود. به عبارت دیگر، سیاستمداران عوام‌گرا سیاست‌هایی را اتخاذ می‌کنند که شاید در منظر مردم یا

-
1. Moore
 2. Brolloand et al.
 3. Bhattacharyya and Hodler
 4. Andersen et al.
 5. Arezki and Gylfason
 6. Gupta
 7. Tanzi

رأی‌دهندگان در کوتاه‌مدت مفید به نظر برسد؛ اما مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهند که برای رشد اقتصادی کشور در بلند مضر است (درون‌بوش و ادواردز^۱، ۱۹۹۱).

۳. پیشینه تحقیق

۳-۱. پیشینه خارجی

آسونگو و ناچوکو^۲ (۲۰۱۷)، در پژوهشی تأثیر تروریسم بر شاخص‌های حکمرانی خوب در ۵۳ کشور آفریقایی در دوره زمانی (۲۰۱۲-۱۹۹۸)، با استفاده از روش داده‌های تابلویی بررسی کرده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که تروریسم تأثیر منفی بر حکمرانی سیاسی (ثبات سیاسی، حق اظهارنظر و پاسخگویی) و حکمرانی اقتصادی (اثربخشی دولت و کیفیت قوانین) دارد. همچنین، تروریسم تأثیر معناداری بر حکمرانی نهادی (حاکمیت قانون و کنترل فساد) ندارد.

اقبال^۳ (۲۰۱۴)، در مقاله‌ای به تأثیر کیفیت حکمرانی بر درآمدهای مالیاتی ۵۵ کشور توسعه‌یافته و درحال توسعه با استفاده از داده‌های تابلویی برای دوره زمانی (۲۰۰۲-۲۰۱۲)، پرداخته است. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهند که با افزایش کیفیت حکمرانی، درآمدهای مالیاتی و همچنین تمایل به پرداخت مالیات توسط مؤدیان مالیاتی افزایش می‌یابد.

آلونسو و گارسیمارتین^۴ (۲۰۱۳)، در پژوهشی به بررسی عوامل تعیین‌کننده کیفیت نهادی با استفاده از داده‌های مقطعی در سال ۲۰۰۶، در کشورهای منتخب پرداخته‌اند. نتایج بیانگر رابطه مثبت بین سطح تولید سرانه، توزیع درآمد، مالیات‌ها و آموزش با کیفیت حکمرانی بوده است. همچنین، متغیرهای سیستم قانون‌گذاری، کشورهای استعمارکننده، شرایط جغرافیایی و منابع طبیعی بر کیفیت حکمرانی تأثیر معناداری نداشته‌اند.

-
1. Dornbusch and Edwards
 2. Asongu and Nwachukwu
 3. Iqbal
 4. Alonso and Garcimartín

تسانی^۱ (۲۰۱۳)، در پژوهشی با عنوان "منابع طبیعی، حکمرانی و کیفیت نهادی؛ نقش منابع مالی" به تأثیر صادرات منابع طبیعی بر شاخص‌های منتخب کیفیت حکمرانی برای ۹۱ کشور دارای منابع طبیعی از دوره زمانی (۲۰۰۷-۱۹۹۶)، پرداخته است. در این پژوهش اثرات متغیرهای اقتصادی، مانند تولید ناخالص داخلی سرانه، درجه آزادی تجاری و صادرات منابع طبیعی، متغیرهای تاریخی مانند مذهب، تنوع قومی و زبانی و متغیرهای سیاسی از قبیل تقسیم‌بندی قانون‌گذاری و متغیر جمعیتی بر کیفیت حکمرانی، پرداخته شده است. نتایج این تحقیق رابطه منفی صادرات منابع طبیعی و رابطه مثبت بین همگنی در مذهب، قوم و زبان، جمعیت، تقسیم‌بندی قانون‌گذاری با کیفیت حکمرانی و نهادی را تأیید می‌کند.

آرژکی و گلیفسون (۲۰۱۳)، در پژوهشی به تأثیر متقابل رانت منابع و دموکراسی بر فساد و درگیرهای داخلی برای ۲۹ کشور صحرا آفریقا در دوره زمانی (۲۰۰۷-۱۹۸۵)، پرداخته‌اند. نتایج تحقیق بیان می‌کند که رانت منابع زیاد منجر به ایجاد فساد می‌شود و این موضوع در کشورهای دارای دموکراسی پایین از شدت بیشتری برخوردار است. همچنین رانت منابع منجر به درگیری داخلی کمتر می‌شود. این امر به دلیل توانایی نخبگان سیاسی کشورهای مورد مطالعه در توزیع رانت در سطح عموم می‌باشد.

باس و گرونینگ^۲ (۲۰۱۱)، در پژوهشی به تأثیر صادرات منابع طبیعی بر حکمرانی با تأکید بر نظریه بلای منابع در ۱۲۹ کشور صادر کننده منابع طبیعی در دوره زمانی (۲۰۰۷-۱۹۸۴)، پرداخته‌اند. در این پژوهش متغیرهای فساد، کیفیت بروکراسی، نظم و قانون به عنوان متغیرهای کیفیت حکمرانی و متغیرهای آزادی مطبوعات، جمعیت، تولید ناخالص داخلی، شدت نزاع به عنوان متغیرهای توضیح دهنده استفاده کرده‌اند. نتایج تحقیق تأثیر منفی صادرات منابع طبیعی بر متغیرهای فساد، کیفیت بروکراسی و نظم و قانون را تأیید می‌کند.

1. Tsani

2. Buss and Groning

شیلتون^۱ (۲۰۰۷)، در مقاله‌ای به عوامل تعیین‌کننده اندازه و ترکیب مخارج دولت در ۱۰۰ کشور برای بازه زمانی (۲۰۰۰-۱۹۷۰)، پرداخته است. متغیرهای توضیح‌دهنده در این مطالعه شامل: درجه باز بودن اقتصاد، اندازه کشور، ناهمگنی قومی و زبانی، درآمد، نابرابری در توزیع درآمد، حقوق سیاسی، نهادهای دولتی، جمعیت می‌باشند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که کاهش ناهمگونی منجر به تمرکز مخارج نسبت به کاهش مخارج می‌شود. همچنین افزایش تجارت، حقوق سیاسی و نابرابری در توزیع درآمد منجر به افزایش هزینه‌های تأمین اجتماعی می‌شود.

۲-۳. پیشینه داخلی

محمدی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به تحلیل نقش کیفیت نهادها در کارایی فنی کشورهای منتخب آسیا و خاورمیانه؛ رهیافت تحلیل مرزی تصادفی به بررسی کارایی فنی بر اساس نهادها در قالب تابع کاب-داگلاس و با استفاده از شاخص‌های نهادی حکمرانی و سپس شاخص‌های نهادی CIRC پرداخته‌اند. نتایج نشان دهنده این واقعیت است که سهم قابل توجهی از منشأ ناکارایی فنی به سبب کیفیت ضعیف و نامطلوب نهادهای حاکم بر این کشورها بوده است.

ایزدخواستی (۱۳۹۷)، در پژوهشی به تحلیل تأثیر کیفیت حکمرانی و ترکیب مخارج دولت بر پویایی‌های سرمایه، مصرف و رشد اقتصادی در چارچوب یک الگوی رشد درون‌زا در اقتصاد ایران پرداخته است. نتایج حاصل از آن بیانگر این است که افزایش کیفیت حکمرانی از طریق اثرگذاری بر ساختار مخارج دولت و کاهش رانت دولتی باعث افزایش ذخیره سرمایه سرانه، تولید سرانه، مصرف سرانه و سطح رفاه در وضعیت یکنواخت شده است.

محمدزاده و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی به بررسی تأثیر اندازه دولت بر حکمرانی خوب و عملکرد اقتصادی در کشورهای منتخب پرداخته‌اند. در این مقاله از اطلاعات ۵۰

1. Shelton

کشور منتخب در دوره زمانی (۲۰۱۳-۱۹۹۶)، و روش داده‌های تابلویی استفاده شده است. نتایج بیان‌کننده این است که اشتغال تأثیر مثبت اما اندازه دولت و تورم تأثیر منفی بر روی کیفیت حکمرانی دارند. شاخص توسعه انسانی، صادرات و واردات کالاهای حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر مثبت و معنادار بر رشد اقتصادی دارند.

مرادی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر کنترل فساد را با استفاده از داده‌های کشورهای خاورمیانه و جنوب شرق آسیا در دوره زمانی (۲۰۰۴-۲۰۱۵)، با استفاده از روش داده‌های تابلویی بررسی کرده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای کیفیت قوانین و مقررات، ثبات سیاسی حاکمیت قانون و حق اظهار نظر و پاسخگویی رابطه مثبت و معنادار و متغیر کارایی و اثربخشی دولت رابطه منفی و معنی داری با کنترل فساد دارند.

معینی‌فرد و مهرآرا (۱۳۹۴)، در پژوهشی تأثیر وفور منابع طبیعی بر کیفیت حکمرانی کشورهای در حال توسعه در دوره (۲۰۱۴-۱۹۹۶)، با استفاده از روش داده‌های تابلویی مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج تحقیق اثر منفی وفور منابع طبیعی بر شاخص‌های حکمرانی خوب را تأیید می‌کند. همچنین، درآمد سرانه و درآمدهای مالیاتی و کمک‌های بلاعوض، اثر مثبت و جمعیت اثر منفی و معناداری بر کیفیت حکمرانی دارند.

محسنی‌زنوزی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی به بررسی تأثیر درآمدهای نفتی بر شاخص حکمرانی خوب در کشورهای منتخب عضو اوپک برای دوره زمانی (۲۰۱۱-۱۹۹۶)، با استفاده از روش داده‌های تابلویی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که درآمدهای نفتی و شاخص اندازه دولت شاخص‌های حکمرانی خوب اثر منفی و سرمایه‌گذاری خارجی بر شاخص‌های حکمرانی تأثیر مثبت دارد.

پورجوان و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی به تأثیر وفور منابع طبیعی بر حکمرانی کشورهای برگزیده نفتی و توسعه‌یافته در دوره زمانی (۱۹۹۶-۲۰۱۱)، با استفاده از

روش داده‌های تابلویی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که صادرات منابع طبیعی بر شاخص‌های کیفیت حکمرانی تأثیر منفی دارد. همچنین درآمد سرانه واقعی، جمعیت، تأثیر مثبت و معناداری کیفیت حکمرانی دارند.

۴. الگوی معادلات همزمان

در این پژوهش به بررسی عوامل اثرگذار بر کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای رانت منابع با استفاده از معادلات همزمان داده‌های تابلویی به روش 3SLS پرداخته می‌شود. بر اساس ادبیات نظری رانت منابع طبیعی^۱ اعم از رانت نفت، گاز طبیعی، زغال سنگ، معدن و جنگل بر کیفیت حکمرانی اثرگذار است. در این راستا، نظرات متعددی در زمینه تأثیرگذاری درآمدهای رانتهی بر کیفیت حکمرانی از قبیل نظریه دولت رانتیر، نظریه تأثیر رانت منابع بر دموکراسی و محیط نهادی و نظریه بلای منابع طبیعی مطرح است. تیریسمن (۲۰۰۷)، رابطه مثبت بین شاخص ادراک فساد و وابستگی به منابع طبیعی (صادرات منابع طبیعی) به دست آورده است. راس (۲۰۰۱) و تسانی (۲۰۱۳)، رابطه منفی بین رانت منابع طبیعی و کیفیت حکمرانی به دست آورده‌اند. همچنین، منابع طبیعی در کشورهای اقتدارگرا بیشتر از کشورهای دارای دموکراسی منجر به فساد می‌شود (باتاچاریا و هولدر، ۲۰۱۰؛ آندرسون وهمکاران، ۲۰۱۷؛ آریزکی و گلیفاسون، ۲۰۱۳). لانگ و وینتال (۲۰۱۰)، معتقدند که درآمدهای نفت زمانی منجر به کیفیت پایین نهادی می‌شود که دولت نقش اصلی در صنعت نفت دارد، اما زمانی که بخش خصوصی یا سرمایه‌گذاران خارجی نقش مهم‌تری در این صنعت دارند، دولت به احتمال زیاد دارای نهادهای مالی قدرتمندتری است.

از طرف دیگر، در رویکرد جدید مالیات‌ستانی، بر نقش متغیرهای نهادی و ساختاری تأکید می‌شود. بر این اساس، تقویت پاسخگویی و اثربخشی دولت موجب بهبود

حکمرانی می‌شود و تمایل افراد را به پرداخت مالیات افزایش می‌دهد. همچنین، اعتماد ایجاد شده در افراد در نتیجه ارتقاء کیفیت حکمرانی باعث وصول به موقع درآمدهای مالیاتی و تقویت ساختار اقتصادی می‌شود (اعجاز و احمد^۱، ۲۰۱۰). بنابراین، رابطه بین کیفیت حکمرانی و عملکرد نظام مالیاتی یک رابطه دو طرفه است. در مطالعات متعددی دیگری نیز تأثیر فساد و کیفیت حکمرانی بر عملکرد نظام مالیاتی بررسی کرده‌اند. بنابراین، درآمدهای مالیاتی به عنوان سالم‌ترین و با ثبات‌ترین درآمدهای پایدار برای تأمین مخارج دولت است. کشورهایی که منابع مالی خود را از طریق فروش نفت و سایر منابع طبیعی به دست می‌آورند به احتمال زیاد اقتدارگرا هستند؛ ولی کشورهایی که منابع و درآمدهای خود را از طریق مالیات کسب می‌کنند به مراتب دموکراتیک‌تر هستند (راس، ۲۰۰۱، آلونسو و گاریسمارتین، ۲۰۱۳). بنابراین، کسب درآمد دولت از افراد جامعه سبب حساسیت بیشتر شهروندان به پاسخگویی دولت و سبب مشارکت فعال شهروندان در تصمیمات سیاسی می‌شود.

تولید ناخالص داخلی سرانه به عنوان شاخص عملکرد اقتصادی کشورها نیز یکی از عواملی است که می‌تواند اثر مثبتی بر کیفیت حکمرانی داشته باشد (باس و گرونینگ، ۲۰۱۱، تسانی، ۲۰۱۱). بنابراین، کشورهایی که دارای تولید بالاتر هستند، تمایلات (تقاضای) بیشتری به نهادهای با کیفیت دارند. در کشورهای دارای رانت منابع ممکن است الزاماً منجر به بهبود کیفیت حکمرانی نشود و در صورتی که از طریق افزایش مخارج آموزشی و ارتقاء سطح سرمایه انسانی منجر به رشد اقتصادی بیشتری شود، می‌توان انتظار داشت کیفیت حکمرانی را بهتر کند.

افزایش جمعیت شهری از یک سو سبب تسهیل در تقاضا و فشار در جهت افزایش کیفیت حکمرانی می‌شود. از سوی دیگر، افزایش جمعیت شهری می‌تواند با پدیده‌هایی مانند عدم تقارن اطلاعات، هزینه‌های بالای مبادله و یا ناسازگاری‌های اجتماعی همراه

شود و منجر به کاهش کیفیت حکمرانی شود. در این راستا، باس و گرونینگ (۲۰۱۱)، تسانی (۲۰۱۳)، نیز رابطه بین همگنی در مذهب، قوم و زبان و جمعیت با کیفیت حکمرانی را تأیید کرده‌اند. در برخی از مطالعات از متغیر جمعیت کل به عنوان متغیر جایگزین برای اندازه کشور استفاده شده است.

آزادی مطبوعات به عنوان یکی دیگر از عوامل اثرگذار بر کیفیت نهادی است. زمانی که رسانه‌ها به صورت آزادانه و بی‌طرف امکان ارائه گزارشی کامل از فعالیت‌ها و عملکرد دولت داشته باشند و امکان دسترسی آسان به اطلاعات در مورد دولت نیز وجود داشته باشد، منجر به افزایش کیفیت حکمرانی می‌شود (باس و گرونینگ، ۲۰۱۱). شهروندان کشورهای دارای منابع طبیعی همانند شهروندان سایر کشورها خواستار دموکراتیک شدن ساختار حکومت می‌باشند، اما ثروت منابع طبیعی برای حکومت این امکان را فراهم می‌کند که هزینه مازاد در بخش امنیت صرف سرکوب فشارهای اجتماعی شود. اسکاچپول (۱۹۸۲)، معتقد است که در ایران قبل از انقلاب از ثروت نفت برای ایجاد ارتش قدرتمند استفاده کرده است. از این‌رو، دولت ایران قبل از انقلاب را دولت مطلق رانتیر نامیده است. وی معتقد است که وجود منابع معدنی در یک منطقه جغرافیای خاص و استخراج این منابع سبب تنش بین منطقه‌ای و قومی را تشدید می‌کند. تنش و جدل منجر به بزرگ‌تر شدن نیروی نظامی و کاهش دموکراسی در کشور غنی از منابع طبیعی خواهد شد.

با افزایش کیفیت حکمرانی، درآمدهای مالیاتی و همچنین تمایل به پرداخت مالیات توسط مؤدیان مالیاتی نیز افزایش می‌یابد (احمد و اعجاز، ۲۰۱۰ و اقبال، ۲۰۱۴). همچنین، در کشورهای دارای رانت منابع طبیعی، ممکن است زنجیره‌ای که مالیات‌گیری، نمایندگی از مردم و پاسخگویی دولت را به هم پیوند می‌زند، از هم گسسته می‌شود و وابستگی به منابع رانتهی به عنوان مانعی در برابر انجام فعالیت‌های مولدتر عمل کند. در

عین حال پاسخگویی حکومت را که از ناحیه وسواس مالیات‌دهندگان در زمینه شیوه هزینه کردن درآمدهای دولت پدید می‌آید، از میان بر می‌دارد (کارل، ۲۰۰۵).

کیفیت حکمرانی بر ساختار مخارج دولت نیز اثرگذار است. بنابراین، تقویت پاسخگویی و اثربخشی دولت که از مؤلفه‌های کیفیت حکمرانی می‌باشند، می‌توانند تمایل به پرداخت مالیات افراد جامعه را افزایش دهند. از طرف دیگر، با توجه به اینکه در کشورهای صادرکننده منابع طبیعی، درآمدهای حاصل از فروش منابع طبیعی بخش بزرگی از منابع بودجه دولت را تشکیل می‌دهند؛ با وارد شدن این منابع در بودجه دولت، احتمال تخصیص غیر بهینه و سیاسی این منابع افزایش می‌یابد و به نوعی بر ترکیب مخارج دولت اثرگذار خواهد بود. این امر اثر منفی بر رشد اقتصادی یک کشور در بلندمدت دارد (درون‌بوش و ادواردز^۱، ۱۹۹۱).

بر اساس مبانی نظری اثرات عوامل موثر بر کیفیت حکمرانی و اثرات کیفیت حکمرانی بر ساختار مخارج دولت و عملکرد اقتصادی در چارچوب سیستم معادلات همزمان بررسی می‌شود. به پیروی از باس و گرونینگ (۲۰۱۱)، تسانی (۲۰۱۳) و آلونسو و گاریسمارتین (۲۰۱۳) به بررسی عوامل اثرگذار بر کیفیت حکمرانی در معادله اول پرداخته می‌شود.

$$LQG_{it} = \beta_0 + \beta_1 LGDPc_{it} + \beta_2 LTAX_{it} + \beta_3 LPF_{3it} + \beta_4 LNNAR_{it} + \beta_5 LURP_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

به پیروی از اعجاز و احمد (۲۰۱۰)، اقبال (۲۰۱۴) و جاکویچ و دروبیزوا^۲ (۲۰۱۵) اثر کیفیت حکمرانی و رانت منابع طبیعی بر درآمدهای مالیاتی در معادله دوم بررسی می‌شود.

$$LTAX_{it} = \delta_0 + \delta_1 LGDPc_{it} + \delta_2 LQG_{it} + \delta_3 LNNAR_{it} + \delta_4 LGINI_{it} + \delta_5 LIMP_{it} + \mu_{it} \quad (2)$$

1. Dornbusch and Edwards
2. Jajkowicz and Drobiszová

به پیروی از ایمان^۱ (۲۰۱۷) و جبار و سلوارتنام^۲ (۲۰۱۷) اثر کیفیت حکمرانی و رانت منابع طبیعی بر مخارج آموزشی دولت در معادله سوم بررسی می‌شود.

$$LEX_{it} = \zeta_0 + \zeta_1 LGDP_{it} + \zeta_2 LQG_{it} + \zeta_3 LPOP530_{it} + \zeta_4 LNAR_{it} + \omega_{it} \quad (۳)$$

همچنین، اثر مخارج آموزشی دولت و نسبت جمعیت شهرنشین به کل جمعیت بر شاخص توسعه انسانی (تعداد سال‌های تحصیل افراد) بررسی می‌شود.

$$LEDU_{it} = \pi_0 + \pi_1 LGDP_{it} + \pi_2 LEX_{it} + \pi_3 LURP_{it} + \pi_5 LGINI_{it} + \psi_{it} \quad (۴)$$

در معادله پنجم در چارچوب الگوی رشد لوکاس^۳ (۱۹۸۸) و به پیروی از (بل و مورنو، ۲۰۰۹؛ فرجی دیزجی و همکاران، ۱۳۹۵) اثر انباشت سرمایه فیزیکی، نیروی کار و شاخص توسعه انسانی (متوسط سال‌های تحصیل) بر تولید ناخالص داخلی بررسی می‌شود.

$$LGDP_{it} = \gamma_0 + \gamma_1 LK_{it} + \gamma_2 LL_{it} + \gamma_3 LEDU_{it} + \nu_{it} \quad (۵)$$

در سیستم معادلات تصریح شده، LQG_{it} لگاریتم شاخص کیفیت حکمرانی کشور i در دوره t است. شاخص کیفیت حکمرانی شامل شش زیر شاخص‌های حق اظهار نظر و پاسخگویی؛ ثبات سیاسی و عدم وجود خشونت؛ اثربخشی دولت؛ کیفیت مقررات؛ حاکمیت قانون و کنترل فساد است. هر یک از این شاخص‌ها بین بازه $-۲/۵$ و $+۲/۵$ قرار می‌گیرند. با میانگین‌گیری حسابی از این شش شاخص، شاخص کیفیت حکمرانی محاسبه می‌شود. هرچه قدر این شاخص بزرگ‌تر باشد، بیانگر کیفیت بالای حکمرانی است (که بین صفر تا ۵ نرمال شده است)^۴.

$LGDP_{it}$ ، لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه، $LNAR_{it}$ ، لگاریتم نسبت رانت کل

1. Iman
2. Jabbar and Selvaratnam
3. Lucas

۴. شاخص کیفیت حکمرانی در بازه ($-۲/۵$ و $+۲/۵$) است و امکان لگاریتم‌گیری وجود ندارد. بنابراین، داده‌های مربوط را با عدد $۲/۵$ جمع کرده و شاخص کیفیت حکمرانی در بازه (۰ و ۵) قرار می‌گیرد.

منابع طبیعی^۱ اعم از رانت نفت، گاز طبیعی، زغال سنگ، معدن و جنگل نسبت به تولید ناخالص داخلی است. این شاخص از تفاوت بین ارزش تولیدات منابع طبیعی از کل هزینه‌های تولید نسبت به تولید ناخالص داخلی محاسبه می‌شود. $LTAX_{it}$ ، لگاریتم درآمدهای مالیاتی دولت نسبت به تولید ناخالص داخلی، $LURP_{it}$ ، لگاریتم نسبت جمعیت ساکن در مناطق شهری به کل جمعیت، کشور i در دوره t است.

LPF_{it} لگاریتم آزادی مطبوعات^۲ است. مقدار شاخص آزادی مطبوعات بین صفر تا ۱۰۰ است. با افزایش مقدار این شاخص، آزادی مطبوعات کاهش می‌یابد. $LGINI_{it}$ لگاریتم ضریب جینی در کشور i ام در دوره t است. این شاخص به عنوان شاخص نابرابری توزیع درآمد، بر میزان درآمدهای مالیاتی اثرگذار است. $LIMP_{it}$ لگاریتم واردات کالاها و خدمات ($/GDP$) است و در کشورهایی که دولت با وضع تعرفه بر واردات کالاها و خدمات درآمد کسب می‌کنند، بر میزان درآمدهای مالیاتی اثرگذار است.

LEX_{it} لگاریتم نسبت هزینه‌های آموزشی دولت ($/GDP$) و $LPOP530_{it}$ لگاریتم نسبت جمعیت بین ۵ تا ۳۰ سال به کل جمعیت در کشور i ام در دوره t است. در نظریه نوسازی رابطه کیفیت نهادی و ایجاد دموکراسی در یک کشور را نتیجه تغییرات اجتماعی و فرهنگی از قبیل گسترش شهرنشینی و سطح بالای آموزش می‌داند. $LEDU_{it}$ لگاریتم شاخص توسعه انسانی (متوسط سال‌های تحصیل) در کشور i ام در دوره t است. با توجه به اینکه در این پژوهش اثر کیفیت حکمرانی و منابع رانتهی بر تولید از طریق اثرات آنها بر مخارج آموزشی و توسعه سرمایه انسانی بررسی شده است. LK_{it} لگاریتم تعداد نیروی کار و LL_{it} لگاریتم انباشت سرمایه فیزیکی در کشور i ام در دوره t ام است.

1. Total Natural Resources Rents

2. Press Freedom

۲-۴. داده‌ها

در این مطالعه از داده‌های ۳۲ کشور منتخب که به طور میانگین در دوره ۲۰۰۲-۲۰۱۵ دارای رانت منابع طبیعی بالای ۵ درصد نسبت به تولید ناخالص داخلی بوده‌اند، انتخاب شده‌اند.^۱ در جدول (۱)، متغیرهای مورد استفاده در تحقیق و منبع استخراج آن‌ها ارائه شده است.

جدول (۱). متغیرهای مورد استفاده در تحقیق

منبع داده‌ها	تعریف متغیرها	متغیر
بانک جهانی ^۲	لگاریتم شاخص کیفیت حکمرانی (بین بازه ۰ تا ۵)	LQG
بانک جهانی	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه (دلار)	LGDPc
بانک جهانی	لگاریتم رانت منابع طبیعی (%GDP)	LNAR
صندوق بین‌المللی پول ^۳	لگاریتم درآمدهای مالیاتی (%GDP)	LTAX
بانک جهانی	لگاریتم هزینه‌های آموزشی دولت (%GDP)	LEX
یونسکو ^۴	لگاریتم شاخص سرمایه انسانی (متوسط سال‌های تحصیل)	LEDU
www.Frederick Solt.com	لگاریتم ضریب جینی	LGINI
بانک جهانی	لگاریتم نسبت جمعیت بین ۵ تا ۳۰ به کل جمعیت	LPOP530
بانک جهانی	لگاریتم نسبت جمعیت شهری به کل جمعیت	LUPR
بانک جهانی	لگاریتم واردات کالاها و خدمات (%GDP)	LIMP
آمار خانه آزادی ^۵	لگاریتم شاخص آزادی مطبوعات	LPF

۱. به دلیل عدم گزارش آمارهای برخی از متغیرهای استفاده شده در تحقیق از قبیل مالیات‌ها برای برخی از کشورهای مورد مطالعه در ۴ سال گذشته، امکان استفاده از داده‌های مربوط به سال‌های اخیر وجود نداشت. از این رو، از آمار و اطلاعات از سال ۲۰۰۲ الی ۲۰۱۵ استفاده شده است. کشورهای منتخب شامل: ۱- الجزایر ۲- مصر ۳- ایران ۴- عراق ۵- لیبی ۶- عمان ۷- قطر ۸- عربستان ۹- امارات ۱۰- یمن ۱۱- آذربایجان ۱۲- قزاقستان ۱۳- نروژ ۱۴- روسیه ۱۵- اندونزی ۱۶- مالزی ۱۷- ویتنام ۱۸- کامرون ۱۹- چاد ۲۰- کنگو دموکراتیک ۲۱- جمهوری کنگو ۲۲- غنا ۲۳- نیجریه ۲۴- بولیوی ۲۵- اکوادور ۲۶- ونزوئلا ۲۷- کانادا ۲۸- بحرین ۲۹- کویت ۳۰- شیلی ۳۱- آفریقای مرکزی ۳۲- مغولستان

2. World Development Indicator (WDI)
3. International Monetary Fund (IMF)
4. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
5. Freedom House

بانک جهانی	لگاریتم تعداد نیروی کار	LL
بانک جهانی	لگاریتم انباشت سرمایه فیزیکی	LK

منبع: گردآوری پژوهش

۵. برآورد الگو و تحلیل نتایج تجربی

پیش از برآورد الگوهای مورد بررسی، پایایی متغیرهای استفاده شده در مطالعه مورد آزمون قرار می‌گیرد. آزمون‌های مربوط به پایایی در الگوهای داده‌های تابلویی عبارتند از: بریتونگ^۱، فیلیپس پرون^۲، پسران و شین^۳، دیکی فولر تعمیم‌یافته^۴، لوین، لین و چو^۵. در این مطالعه از آزمون لوین، لین و چو برای بررسی پایایی متغیرها استفاده شده است.^۶ در این آزمون فرضیه صفر به وجود ریشه واحد (عدم پایا بودن متغیرها) تأکید دارد (بالتاجی، ۲۰۰۴: ۲۴۰). با توجه به نتایج جدول (۲) همه متغیرها به غیر از متغیر انباشت سرمایه فیزیکی در سطح معناداری ۵ درصد پایا هستند.

جدول (۲). آزمون پایایی متغیرها

نتیجه	آزمون لوین، لین و چو		متغیر
	آماره t	مقدار احتمال	
I(0)	-۲/۹۶	۰/۰۰۰	LQG
I(0)	-۹/۵۱	۰/۰۰۰	LGDPC
I(0)	-۲/۵۱	۰/۰۰۹	LNAR
I(0)	-۴/۲۶	۰/۰۰۰	LTAX
I(0)	-۱۱/۱۱	۰/۰۰۰	LURP

1. Breitung
2. Phillips- Perron
3. Im, Pesaran & Shin
4. Dickey Fuller
5. Levin, Lin & Chu

۶. لوین، لین و چو استدلال می‌کنند که آزمون‌های ریشه واحد فردی دارای قدرت محدود شده‌ای در برابر فرض‌های جایگزین که انحرافات پایدار از تعادل دارند، مواجه می‌باشند. به طور خاص در نمونه کوچک نمایان‌تر است. لوین، لین و چو آزمون ریشه واحد معتبرتری نسبت به هر آزمون ریشه واحد ارائه می‌کند. در این آزمون فرضیه صفر به وجود ریشه واحد و فرضیه مقابل بر پایا بودن متغیر تأکید دارد (بالتاجی، ۲۰۰۴: ۲۴۰).

نتیجه	آزمون لوین، لین و چو		متغیر
	آماره t	مقدار احتمال	
I(0)	-۷/۶۹	۰/۰۰۰	LEX
I(0)	-۱۹/۹۸	۰/۰۰۰	LEDU
I(0)	-۴/۵۶	۰/۰۰۰	LGINI
I(0)	-۲/۹۵	۰/۰۰۱	LPOP530
I(0)	-۱۱/۱۱	۰/۰۰۰	LUPR
I(0)	-۴/۵	۰/۰۰۰	LIMP
I(0)	-۸/۰۹	۰/۰۰۰	LPF
I(0)	-۲۸/۷۶	۰/۰۰۰	LL
I(1)	-۰/۶۴۶	۰/۲۵۹	LK

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به این که در معادله مربوط به تولید ناخالص داخلی انباشت سرمایه پایا نیست. برای جلوگیری از رگرسیون کاذب همجمعی بین متغیرها را مورد بررسی قرار می‌گیرد. در جدول (۳) نتایج حاصل از آزمون همجمعی کائو ارائه شده است.

جدول (۳). نتایج حاصل از آزمون همجمعی کائو

نتیجه	مقدار احتمال	آماره t	معادله
همجمعی	۰/۰۰۰	-۷/۶۸	(۵)

منبع: یافته‌های پژوهش

برای برآورد الگوها به روش داده‌های تابلویی، از آزمون F-لیمر استفاده می‌شود که در آن فرضیه H_0 (یکسان بودن عرض از مبدأها) در مقابل فرضیه H_1 (متفاوت بودن عرض از مبدأها) آزمون می‌شود. در صورت رد فرضیه صفر، الگو به روش داده‌های تابلویی برآورد می‌شود. پس از تایید وجود ناهمگنی در مقاطع، تعیین نوع اثر متغیرهای توضیحی با استفاده از آزمون هاسمن صورت می‌گیرد. در این آزمون فرضیه صفر بیانگر وجود اثرات تصادفی و فرضیه H_1 بیانگر وجود اثرات ثابت است (بالتاجی، ۲۰۰۴). نتایج

آزمون آزمون F لیمر و هاسمن در جدول (۴) گزارش شده است.

جدول (۴). نتایج آزمون F لیمر و هاسمن

نتیجه	آزمون هاسمن	آزمون F لیمر	معادله
داده‌های تابلویی و اثرات ثابت	۴۷/۶۷ (۰/۰۰۰)*	۱۲۰/۲۶ (۰/۰۰۰)*	معادله (۱)
داده‌های تابلویی و اثرات ثابت	۲۴/۸۲ (۰/۰۰۰)*	۱۳۷/۶۰ (۰/۰۰۰)*	معادله (۲)
داده‌های تابلویی و اثرات ثابت	۱۸/۹۹ (۰/۰۰۰)*	۸۷/۷۰ (۰/۰۰۰)*	معادله (۳)
داده‌های تابلویی و اثرات ثابت	۱۱/۷۵ (۰/۰۰۰)*	۱۹۵/۹۵ (۰/۰۰۰)*	معادله (۴)
داده‌های تابلویی و اثرات ثابت	۳۲/۸۱ (۰/۰۰۰)*	۱۶۶/۸۹ (۰/۰۰۰)*	معادله (۵)

*: اعداد بیانگر آماره آزمون و اعداد داخل پرانتز مقدار احتمال است

منبع: یافته‌های پژوهش

قابلیت شناسایی یک معادله با استفاده از آزمون‌های شرط درجه‌ای و رتبه‌ای انجام می‌شود. بر اساس آزمون شرط درجه‌ای اگر تعداد متغیرهای برون‌زای خارج از معادله مساوی یا بیش از تعداد متغیرهای درون‌زای منهای یک باشد ($K-k \geq m-1$) شرط درجه‌ای معادله مذکور تأمین خواهد شد (سوری، ۱۳۹۴: ۶۸۷-۶۸۶). نتایج این آزمون در جدول (۵) بیانگر این است که همه معادلات بیش از حد شناسا می‌باشند.

جدول (۵). نتایج آزمون درجه‌ای سیستم معادلات همزمان

معادله	آزمون	نتیجه
معادله (۱)	۳-۸>۱-۵	بیش از حد شناسا
معادله (۲)	۳-۸>۱-۵	بیش از حد شناسا
معادله (۳)	۲-۸>۱-۵	بیش از حد شناسا
معادله (۴)	۲-۸>۱-۵	بیش از حد شناسا
معادله (۵)	۲-۸>۱-۵	بیش از حد شناسا

منبع: یافته‌های پژوهش

آزمون شرط رتبه‌ای زمانی تأمین می‌شود که ترکیب خطی بین متغیرهای خارج از معادله موردنظر وجود نداشته باشد. به عبارتی دیگر درترمینان ماتریس $(M - 1) \times (M - 1)$ مخالف صفر باشد. نتایج آزمون مربوط به شرط رتبه‌ای در جدول (۶) گزارش شده است.

جدول (۶). آزمون شرط رتبه‌ای معادلات

	LQG	LTAX	LEX	LEDU	LGDP	LNAR	LURP	LPF	LGINI	LIMP	LPOP5 30	LL	LK
معادله (۱)	1	β_3	0	0	β_1	β_2	β_4	β_5	0	0	0	0	0
معادله (۲)	a_2	1	0	0	a_1	a_3	0	0	a_4	a_5	0	0	0
معادله (۳)	θ_2	0	1	0	θ_1	θ_4	0	0	0	0	θ_3	0	0
معادله (۴)	0	0	δ_2	1	δ_1	0	δ_3	0	δ_4	0	0	0	0
معادله (۵)	0	0	0	φ_3	1	0	0	0	0	0	0	φ_1	φ_2

منبع: یافته‌های پژوهش

به منظور آزمون شرط رتبه‌ای معادلات، ماتریس متغیرهای خارج از هر معادله تشکیل داده می‌شود. بر این اساس شرط رتبه‌ای زمانی تأمین خواهد شد که از داخل این ماتریس، یک ماتریس 4×4 پیدا شود که درترمینان آن مخالف صفر باشد. شرط کافی در جهت شناسا بودن معادلات در سیستم معادلات همزمان تأیید می‌شود.

آزمون اریب همزمان

یکی از مشخصه‌های سیستم معادلات همزمان این است که متغیر وابسته در یک معادله به عنوان متغیر توضیحی در معادله‌ای دیگر از سیستم ظاهر می‌شود و ممکن است با جمله پسماند معادله‌ای که در آن به عنوان متغیر توضیحی وارد شده است همبسته باشد و فرض کلاسیک $\text{cov}(u, x) = 0$ را نقض کند (گجراتی^۱، ۱۳۸۷: ۸۲۹-۸۲۸).

1. Gujarati

چنین شرایطی استفاده از برآوردگرهای حداقل مربعات معمولی منجر به نتایج نارایب و ناسازگار می‌شود و حتی اگر حجم نمونه به سمت بی‌نهایت میل کند، باز هم برآوردگرهای حداقل مربعات معمولی با مقادیر حقیقی جامعه برابر نمی‌شود. از آزمون اریب همزمانی برای بررسی درون‌زایی متغیرها استفاده می‌شود. برای این کار ابتدا معادله کیفیت حکمرانی با استفاده از همه متغیرهای برون‌زای سیستم برآورد می‌شود و مقادیر باقیمانده ناشی از تخمین به صورت یک متغیر جداگانه (*resid*) در نظر گرفته می‌شود. سپس، معادله درآمدهای مالیاتی با استفاده از همه متغیرهای در نظر گرفته شده و متغیر *resid* (به عنوان یک متغیر توضیحی جدید) برآورد می‌شود. حال اگر ضریب متغیر جدید (*resid*) معنادار باشد، به معنی این است که کیفیت حکمرانی در معادله درآمدهای مالیاتی درون‌زا است. با انجام عملیات فوق، درون‌زایی سایر متغیرها بررسی می‌شود.

نتایج آزمون اریب همزمانی بیانگر این است که کیفیت حکمرانی در معادله درآمدهای مالیاتی درون‌زاست. درآمدهای مالیاتی در معادله کیفیت حکمرانی درون‌زاست. شاخص آموزش در معادله تولید ناخالص داخلی درون‌زاست و تولید ناخالص داخلی نیز در معادله شاخص آموزش درون‌زاست. نتایج حاصل از برآورد سیستم معادلات همزمان به روش 3SLS در جدول (۷) گزارش شده است.

جدول (۷). نتایج برآورد سیستم معادلات همزمان داده‌های تابلویی به روش 3SLS

Prob.	آماره آزمون	ضرایب برآوردی	ضرایب متغیرها
***/۰۰۱۷	۲/۳۷۲	۰/۷۵۳۵	β_0
*/۰۰۰۶	۲/۷۵۲	۰/۰۲۹۲	β_1
*/۰۰۰۴	۳/۳۹۴	۰/۱۶۰۲	β_2
*/۰۰۰۰	-۱۱/۱۶۴	-۰/۵۰۵۰	β_3
۰/۵۴۵	-۰/۶۰۴	۰/۰۱۶۵	β_4
*/۰۰۰۰	۳/۸۳۶	۰/۱۹۹	β_5

* / ۰.۰۷	۳/۴۷۱	۳/۹۹	δ_0
۰/۹۲۵	۰/۰۹۴	۰/۰۰۲	δ_1
** / ۰.۲۰	۲/۳۲	۰/۳۱۳	δ_2
* / ۰.۰۵	-۲/۷۸۵	-۰/۱۷۱	δ_3
** / ۰.۲۴	-۲/۲۵۶	-۰/۴۴۹	δ_4
** / ۰.۸۴	۱/۷۲۳	۰/۱۵۱	δ_5
* / ۰.۰۰	-۷/۵۰	-۶/۰۳۰	ζ_0
* / ۰.۰۰	۳/۳۵۶	۰/۰۴۱	ζ_1
* / ۰.۰۰	۱۴/۰۹	۰/۹۶۳	ζ_2
* / ۰.۰۰	۸/۷۹۱	۱/۳۸۷	ζ_3
۰/۳۴	-۰/۹۵۱	-۰/۰۲۶	ζ_4
۰/۲۶	-۱/۱۱۵	-۰/۴۵۳	π_0
* / ۰.۰۰	۸/۲۶۸	۰/۰۸۷	π_1
** / ۰.۱۶	۲/۴۰۹	۰/۱۴۴	π_2
* / ۰.۰۰	۱۳/۵۸۳	۰/۶۱۵	π_3
* / ۰.۰۰	-۸/۱۲۵	-۰/۶۵۸	π_4
* / ۰.۰۰	۲۵/۴۶۴	۱۴/۳۱۶	γ_0
* / ۰.۰۰	۱۶/۵۷	۰/۵۹۹	γ_1
* / ۰.۰۰	۸/۲۰۷	۰/۳۰۱	γ_2
* / ۰.۰۰	۴۴۹	۱/۳۲۰	γ_3

* معناداری در سطح ۱ درصد؛ ** معناداری در سطح ۵ درصد؛ *** معناداری در سطح ۱۰ درصد

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از برآورد معادلات همزمان داده‌های تابلویی به روش 3SLS نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی سرانه، درآمدهای مالیاتی (GDP)، نسبت جمعیت شهری به کل جمعیت و آزادی مطبوعات اثر مثبت و معنادار بر کیفیت حکمرانی دارند؛ اما رانت منابع طبیعی تأثیر منفی بر کیفیت حکمرانی دارد، اما معنادار نیست. همچنین، علامت منفی شاخص آزادی مطبوعات بدین دلیل است که با افزایش این شاخص،

آزادی مطبوعات کاهش پیدا می‌کند که با مطالعه باس و گرونینگ (۲۰۱۱)، مطابقت دارد. باس و گرونینگ، (۲۰۱۱)؛ آلونسو و گاریسمارتین (۲۰۱۳) نیز رابطه مثبت بین تولید ناخالص داخلی و کیفیت حکمرانی را تأیید کرده‌اند. تسانی (۲۰۱۳) و باس و گرونینگ (۲۰۱۱) رابطه منفی بین منابع رانته و کیفیت حکمرانی به دست آورده‌اند. آلونسو و گاریسمارتین (۲۰۱۳) و معینی‌فرد و مهرآرا (۱۳۹۴)، تأثیر مثبت و معناداری بین درآمدهای مالیاتی و کیفیت حکمرانی به دست آورده‌اند.

با افزایش جمعیت شهری از یک سو سبب تسهیل در تقاضا و فشار در جهت افزایش کیفیت حکمرانی می‌شود. از سوی دیگر با افزایش جمعیت و جمعیت شهری با پدیده‌هایی مانند عدم تقارن اطلاعات، هزینه‌های بالای مبادله، افزایش درگیری و نزاع‌ها نژادی شده و با نتایج مطالعات تسانی (۲۰۱۳)، باس و گرونینگ (۲۰۱۱)، معینی‌فرد و مهرآرا (۱۳۹۴)، منطبق است.

کیفیت حکمرانی و واردات کالاها و خدمات تأثیر مثبت و معنادار و رانت منابع طبیعی و نابرابری در توزیع درآمد تأثیر منفی و معنادار بر درآمدهای مالیاتی دولت داشته است. با افزایش کیفیت حکمرانی دولت اعتماد شهروندان و پرداخت‌کنندگان مالیات نسبت به دولت افزایش پیدا می‌کند که با نتایج اعجاز و احمد (۲۰۱۰) انطباق دارد. با افزایش نابرابری بالا در توزیع درآمد طبقات پایین درآمدی از طریق کاهش اعتماد به عملکرد دولت و طبقات بالای درآمدی و صاحبان سرمایه از طریق فرار مالیات سبب کاهش درآمدهای مالیاتی می‌شود.

کیفیت حکمرانی، تولید ناخالص داخلی سرانه و جمعیت بین ۵ تا ۳۰ سال تأثیر مثبت و معنادار بر مخارج آموزشی دولت دارد. رانت منابع طبیعی تأثیر منفی اما بی‌معنی بر مخارج آموزشی دارد. با افزایش تولید ناخالص داخلی بر اساس قانون واگنر و الگوی توسعه ماسگریو و رستو هزینه‌های آموزشی و بهداشتی دولت افزایش پیدا می‌کند.

تولید ناخالص داخلی سرانه، هزینه‌های آموزشی دولت و نسبت جمعیت شهری نیز

تأثیر مثبت و معنادار بر شاخص سرمایه انسانی (تعداد سال‌های تحصیل) دارند، اما نابرابری در توزیع درآمد باعث افول شاخص سرمایه انسانی می‌شود. بنابراین، با افزایش تولید ناخالص داخلی ظرفیت اقتصاد در جهت ایجاد سرمایه انسانی افزایش پیدا می‌کند. در نهایت، با افزایش نابرابری در توزیع درآمد توانایی دهک‌های پایین درآمدی در ایجاد سرمایه انسانی کاهش پیدا می‌کند. از این‌رو نابرابری در توزیع درآمد سبب کاهش سرمایه انسانی می‌شود.

انباشت سرمایه فیزیکی، نیروی کار و بهبود شاخص سرمایه انسانی (تعداد سال‌های تحصیل) از طریق افزایش مخارج آموزشی دولت تأثیر مثبت و معنادار بر تولید ناخالص داخلی دارد که منطبق با نتایج لوکاس (۱۹۸۸) است.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادات سیاستی

در این پژوهش به بررسی عوامل اثرگذار بر کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای رانت منابع با استفاده از معادلات همزمان داده‌های تابلویی به روش 3SLS پرداخته شده است. بر اساس دیدگاه اقتصاد نهادی، تفاوت در نهادها، عامل بنیادی در توضیح تفاوت در رشد اقتصادی کشورها می‌باشد. دولت نیز می‌تواند با بهبود کیفیت حکمرانی و ایجاد نهادهای کارآمد، سبب تسهیل فرایند رشد و توسعه اقتصادی شود. در کشورهای صادرکننده منابع رانتی، دولت بخشی از درآمدهای خود را از طریق فروش منابع طبیعی همچون نفت، گاز و زغال سنگ کسب می‌کند. این درآمدها به دلیل اینکه از درون جامعه و از طریق مالیات‌ستانی کسب نمی‌شود، باعث استقلال دولت از جامعه می‌شود و در چگونگی تخصیص این درآمدها به مردم و جامعه مدنی پاسخگو نمی‌باشد. به عبارت کلی‌تر، درآمدهای حاصل از فروش منابع طبیعی بر کیفیت حکمرانی تأثیر منفی دارد. کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای رانت منابع نیز از طریق اثرگذاری بر ساختار مخارج دولت و سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی اثرگذار خواهد بود. در زمینه تأثیرگذاری

وفور منابع طبیعی بر محیط نهادی سه نظریه نظریه دولت رانتیر، نظریه تأثیر رانت منابع بر دموکراسی و محیط نهادی و نظریه بلای منابع مطرح شده است.

نتایج حاصل از برآورد معادلات همزمان داده‌های تابلویی به روش 3SLS نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی سرانه، درآمدهای مالیاتی (GDP ٪)، نسبت جمعیت شهری به کل جمعیت و آزادی مطبوعات بر کیفیت حکمرانی اثرگذار بوده‌اند؛ اما رانت منابع طبیعی اثرات معناداری بر کیفیت حکمرانی نداشته است. این امر بیانگر اثرگذاری سایر عوامل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بر کیفیت حکمرانی در کشورهای دارای منابع رانته است. کیفیت حکمرانی، رانت منابع طبیعی به همراه نابرابری در توزیع درآمد نیز باعث تضعیف عملکرد نظام مالیاتی در این کشورها شده است. کیفیت حکمرانی و تولید ناخالص داخلی سرانه نیز بر مخارج آموزشی دولت اثرگذار بوده‌اند، اما رانت منابع طبیعی بر مخارج آموزشی اثرات معناداری نداشته است.

تولید ناخالص داخلی سرانه، هزینه‌های آموزشی دولت و نسبت جمعیت شهری نیز تأثیر مثبت و معنادار بر شاخص سرمایه انسانی (تعداد سال‌های تحصیل) دارند، اما نابرابری در توزیع درآمد باعث افول شاخص سرمایه انسانی می‌شود. بنابراین، با افزایش تولید ناخالص داخلی ظرفیت اقتصاد در جهت ایجاد سرمایه انسانی افزایش پیدا می‌کند. با افزایش نابرابری در توزیع درآمد توانایی دهک‌های پایین درآمدی در ایجاد سرمایه انسانی کاهش پیدا می‌کند. از این‌رو نابرابری در توزیع درآمد سبب کاهش سرمایه انسانی می‌شود. در نهایت، انباشت سرمایه فیزیکی، نیروی کار و بهبود شاخص سرمایه انسانی (تعداد سال‌های تحصیل) از طریق افزایش مخارج آموزشی دولت تأثیر مثبت و معنادار بر تولید ناخالص داخلی داشته است.

با توجه به نتایج حاصل شده پیشنهاد می‌شود دولت‌ها در کشورهای دارای رانت منابع با ارتقاء کیفیت حکمرانی و ایجاد نهادهای کارآمد، منابع رانته را به گونه‌ای در اقتصاد تخصیص دهند تا علاوه بر اصلاح ساختار مخارج دولت منجر به ارتقای سرمایه

انسانی و رشد اقتصادی شوندند. از طرف دیگر، با بهبود کیفیت حکمرانی و افزایش اعتماد عمومی به دولت زمینه کسب درآمدهای مالیاتی بیشتر و بهبود عملکرد نظام مالیاتی در کشورهای دارای رانت منابع را فراهم کنند. همچنین، با افزایش آزادی مطبوعات امکان دسترسی و آگاهی همه افراد جامعه از عملکرد دولت و سایر دستگاه‌های حکومتی را فراهم کنند تا کیفیت حکمرانی از طریق بهبود شاخص‌های اثربخشی دولت و کنترل فساد، افزایش یابد.

منابع:

- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2005). Institutions as a fundamental cause of long-run growth. *Handbook of economic growth*, 1, 385-472.
- Ajaz, T., & Ahmad, E. (2010). The effect of corruption and governance on tax revenues. *The Pakistan Development Review*, 49(4), 405-417.
- Alonso, J. A., & Garcimartin, C. (2013). The determinants of institutional quality: More on the debate. *Journal of International Development*, 25(2): 206-226.
- Asongu, S. A., & Nwachukwu, J. C. (2017). The impact of terrorism on governance in African countries. *World Development*, 99, 253-270.
- Andersen, J.J., Johannesen, N., Lassen, D.D & Paltseva, E. (2017). Perto Rents, Politics Institutions, & Hidden Wealth: Evidence from Offshore Bank. *Journal of Euorpan Economic Association*, 15(4), 818-860.
- Arezki, R., & Gylfason, T. (2013). Resource rents, democracy, corruption and conflict: evidence from sub-Saharan Africa. *Journal of Africa Economies*, 22(4), 552-69.
- Bhattacharya, S., & Hodler, R. (2010). Natural resources, democracy, and corruption. *European Economic Review*, 54(4), 608-621.
- Baltagi, B. (2004). Econometric analysis of panel data.
- Beblawi, H. (1987). The rentier state in the Arab world. *Arab Studies Quarterly*, 9(4), 383-398.
- Busse, M., & Gröning, S. (2013). The resource curse revisited: governance and natural resources. *Public choice*, 154(1-2), 1-20.
- Brollo, F., Nannicini, T., Perotti, R., & Tabellini, G. (2013). The political resource curse. *American Economic Review*, 103(5), 1759-1796.
- Cohen, J., Holder-Webb, L., & Khalil, S. (2017). A further examination of the impact of corporate social responsibility & governance on investment decisions. *Journal of Business Ethics*, 146(1), 203-218.

- Cook, M, A. (1970). *Studies in the Economic History of the Middle East: From the Rise of Islam to Present day*. Oxford University Press.
- Dadgar, Y. & Orooji, Z. (2020). Dutch Disease, Rentier State, and Resource Curse: A Characteristic Triangle and Ultra Challenge in the Iranian Economy. *Iranian Economic Review*, 24 (1), 129-157 (In Persian).
- Dornbush, R. & Edwards. S. (1991). *The Macroeconomics of Populism in Latin America*. Policy University of Chicago Press.
- Fukuyama, F. (2013). What is governance? *Governance*, 26(3), 347-368.
- Greif, A. (2006). *Institutions and the Path to Modern Economy. Lessons from Medieval Trade*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Gujarati, D. (2014). *Basic of Econometrics*. translated by Hamid Abrishami, Tehran University Press (In Persian).
- Gupta, A. S. (2007). Determinants of tax revenue efforts in developing countries. International Monetary Fund, IMF Working Paper, 7-184.
- Huang, C. J., & Ho, Y. H. (2018). The Impact of Governance on Income Inequality in Ten Asian Countries. *Journal of Reviews on Global Economics*, 7, 217-224.
- Huang, C. J., & Ho, Y. H. (2016). Governance and economic growth in Asia. *North American Journal of Economics and Finance*. 39, 260-272.
- Iqbal, H.M. (2014). The Quality of Governance and Tax Efford: Evidence from Developed and Developing Countries. Research Report Prepared for Case Study5140143: International Political Economy, Institute of Social Science and Graduate School of Public Policy, The University of Tokyo.
- Izadkhasti, H. (2018). Investigating the Impact of Quality of Governance and Composition of Government Expenditures on Economic Growth in Iran: Endogenous Growth Approach. *Quarterly Journal of Quantitative Economics*, 15(4), 135-165 (In Persian).
- Jabbar, N. A., & Selvaratnam, D. P. (2017). Analysis of the Determinants of Education Expenditures in Malaysia. *Journal of International Business, Economics and Entrepreneurship*, 2 (1), 1-10
- Jajkowicz, O., & Drobiszová, A. (2015). The effect of corruption on government expenditure allocation in OECD countries. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 63(4), 1251-1259.
- José Antonio, J. & Carlos, G. (2009). The determinants of institutional quality. More on the Debate, Working Paper, CREDIT Research Paper, No. 09/04.
- Karl, T. L. (2005). *Understanding the resource curse*. Covering Oil: A Guide to Energy and Development.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). The worldwide governance indicators: methodology and analytical issues. *Hague Journal on the Rule of Law*, 3(2), 220-246.

- Lucas, R. E. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.
- Luciani, G. (1986). Public finance in the Arab countries. *International Development Resaerch Centre*, Manuscript reports.
- Luong, P. J., & Weinthal, E. (2010). *Oil is not a curse: Ownership structure and institutions in Soviet successor states*. Cambridge University Press.
- Mirtrabi, S. (2012). *Oil, Politics and Democracy*. Qomes Publications (In Persian).
- Moeinifard, M., & Mohsen M., (2015). The Impact of Natural Resources on the Quality of Governance in Developing Countries. *Quarterly Journal of Economic Development Policy*, 3(9), 9-32 (In Persian).
- Mohseni Zanozi, S., Shahbazi, K., & Parnak, R (2014). Study of the Effect of Oil Revenues on the Good Governance Index in OPEC Selected Countries. *Al-Zahra University Economic Development Policy Quarterly*, 2(5), 117-156 (In Persian).
- Mohammadzadeh, Y., Hekmati Farid, S., & Sharifi, E (2017). The effect of government size on good governance and economic performance in selected countries. *Quarterly Journal of Economic Growth and Development Research*, 7(26), 32-10 (In Persian).
- Mohammadi, T, Ranaei, A, & Darabi, M. (2020). The role of institution quality in the technical efficiency of selected countries in Asia and the Middle East; Stochastic Boundary Analysis Approach, *Quarterly Journal of Economics and Modeling*, 10(3), 231-257 (In Persian).
- Moore, B. (1993). *Social origins of dictatorship and democracy. Lord and peasant in the making of the modern world*. Published online by Cambridge University Press.
- Moore, M. (2007). *How does taxation affect the quality of governance?* Institution of Development Studies.
- Moradi, E., Rahnama, A., & Heydarian, S. (2017). The Impact of Good Governance Indicators on Corruption Control: A Case Study of Middle East and Southeast Asia. *Quantitative Economics Quarterly*, 14(4), 151-182 (In Persian).
- North, D. C. (1990). Institutions. *Journal of economic perspectives*, 5(1), 97-112.
- Poor Javan, A., Shahabadi, A., Ghorbannejad, M., & Vamiri, H. (2013). The Impact of the abundance of natural resources on the governance performance of selected oil and developed countries: GMM panel data approach. *Quarterly Journal of Economic Modeling Research*, 16, 32-60 (In Persian).
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1994). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton university press.
- Rodrik, D., A. Subramanian & Trebbi, F. (2002). "Institutions Rule: The

Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development. IMF Working Paper 02/189, Washington.

- Ross, M.L. (2001). Does oil hinder Democracy? *World politics*, 53(3), 325-361.
- Ross, M.L. (2015). What have we learned about the resource curse? *Annual Review of Political Science*. 18, 239-259.
- Shelton. A.C. (2007). The size and composition of government expenditure. *Journal of Public Economics*, 91, 2230-2260.
- Skocpol, T. (1982). Rentier state and Shi'a Islam in the Iranian revolution. *Theory and society*. 11(3), 265-283.
- Tanzi, V. (1987). *Quantitative characteristics of tax systems of developing countries*. Oxford University Press, New York.
- Treisman, D. (2007). What have we learned about the causes of corruption from ten years of cross-national empirical research? *Annual Review Political Science*, 10, 211-244.
- Tsani, S. (2013). Natural resources, governance and institutional quality: The role of resource funds. *Resources Policy*, 38(2), 181-195.
- <https://databank.worldbank.org/data/source/world-development>
- <https://www.freedomhouse.org/>
- <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/02/weodata/index.aspx>
- <https://hdr.undp.org/>

Effective Factors on the Quality of Governance in Countries with Natural Resource Rent: Simultaneous Panel Data Equation Approach

Abbas Arabmazar (Ph.D)*
Hojjat Izadkhasti (Ph.D)**
Saeed Beygmohammadi***

Received:
21/12/2019

Accepted:
16/11/2020

Abstract

One of the most important factors effecting the economic growth and sustainable development is high quality institutions in countries. Therefore, identifying the determinants of quality of institutions, especially those related to quality of governance, will provide appropriate means to increase quality of governance. In addition, improving the quality of governance will improve the structure of government spending and improve the economic performance of countries. Therefore, the main purpose of this study is to investigate the factors affecting the quality of governance in countries with natural resource rents using simultaneous equations of panel data. In this study we have used the data of 32 countries with natural resource rent in the period of 2002-2015. The results show that GDP per capita, tax revenues and freedom of press have affected the quality of governance. Also, the quality of governance in countries with resource rent has affected economic growth by influencing the structure of government spending and human capital.

Keywords: *Quality of Governance, Natural Resource Rent, Freedom of Press, Panel Data.*

JEL Classification: *C23, D73, O11, O13.*

* Associate Professor of Economics, Faculty of Economics and Political Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran, Email: ab_arabmazar@sbu.ac.ir

** Assistant Professor of Economics, Faculty of Economics and Political Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran (Corresponding Author),
Email: h_izadkhasti@sbu.ac.ir

*** M.A in Economics, Faculty of Economics and Political Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran, Email: s.beygmohammadi@sbu.ac.ir